

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Stud. Bøger

Tønder statsseminariums
øvelsesskole

1945—1957

Tønder kommuneskole

1946—1957

TØNDER 1957

TH LAURSENS BOGTRYKKERI

18

Tønder statsseminariums
øvelsesskole

1945—1957

Tønder kommuneskole

1946—1957

TØNDER 1957

TH. LAURSENS BOGTRYKKERI

Tilsyn og ledelse:

SKOLEUDVALGET:

borgmester J. Paulsen, formand
ingeniør Carl Jensen
arbejdsmand P. Jessen
lærer Poul Larsen
fru konsulent Møller

SKOLEKOMMISSIONEN:

kontrollør fru E. Bay, formand
gårdejer Rahbæk Andersen
fru købmand Meyer
fru konsulent Møller
murer O. Rothenberg
guldsmed W. Scheelke

SKOLENÆVNET VED ØVELSESSKOLEN:

bogholder J. Jespersen, formand
kontrollør fru E. Bay
kriminalbetjent A. Laulund
bogholder M. Madsen
fru købmand Meyer

SKOLENÆVNET VED KOMMUNESKOLEN:

konsulent C. Rasmussen, formand
bankbogholder H. Jensen
fru konsulent Møller
hotelejer Ryborg
chauffør P. Schulz

SKOLELEDERNE:

skoleinspektør Erling Brahm, seminariets øvelsesskole
skoleinspektør Johannes Petersen, kommuneskolen

FORMAND FOR FÆLLESLÆRERRÅDET:

overlærer V. Oudrup, kommuneskolen

LÆRERRÅDSFORMÆND:

overlærer fru D. Eskildsen, kommuneskolen

lærer Poul Larsen, seminariets øvelsesskole

VICESKOLEINSPEKTØRER:

W. Christiansen, kommuneskolen

O. Helkiær, øvelsesskolen

KONSULENT FOR SÆRUNDERVISNINGEN:

viceskoleinspektør fru H. Moltke, øvelsesskolen

SKOLELÆGE:

amtsskolelæge E. Dahl, Tønder

SKOLETANDLÆGER:

tandlægerne Sigrid og K. V. Jensen

SKOLEBETJENTE:

H. M. Hansen, kommuneskolen

Andr. Schultz, øvelsesskolen

Skoleordning

Uddrag af den kommunale skoleplan: Skolerne, deres ordning og distriktsområde.

§ 1.

Tønder købstad har to offentlige folkeskoler: Tønder statsseminariums øvelsesskole og Tønder kommuneskole.

§ 2.

Stk. 1. Tønder statsseminariums øvelsesskole drives af staten og for dennes regning.*)

Stk. 2. Tønder kommuneskole er købstadordnet og består af en 4-årig grundskole, en 4-årig eksamensfri mellemskole, samt en 4-årig eksamensmellemskole med realklasse. — 4. eksamensfri mellemskoleklasse oprettes dog kun i de år, hvor der melder sig 10 elever til optagelse i klassen.

Stk. 3. Der gives særundervisning for svagtbegavede, svagthørende, svagtseende og læsesvage og udtalehemmede børn efter reglerne i undervisningsministeriets cirkulære af 26. juni 1943.

Undervisningen af svagtbegavede er henlagt til øvelsesskolen.

§ 3.

Stk. 1. Kommunen deles i to skoledistrikter: et østligt, der hører til statsseminariets øvelsesskole, og et vestligt, der hører til kommuneskolen.

Stk. 2. Skolekommissionen fordeler hvert år de indmeldte børn mellem de to skoler under iagttagelse af overenskomsten mellem staten og kommunen.

*) Iflg. øvelsesskolens skoleplan består denne af en 4-årig grundskole og en 4-årig eksamensfri mellemskole. I 4. eksamensfri mellemskoleklasse kan optages elever fra op-landets kommuner, forsåvidt der ikke i disse findes en kommunal fortsættelsesklasse efter folkeskolelovens § 2, stk. 2, og forsåvidt de pågældende elever har opnået 7 fulde skoleår.

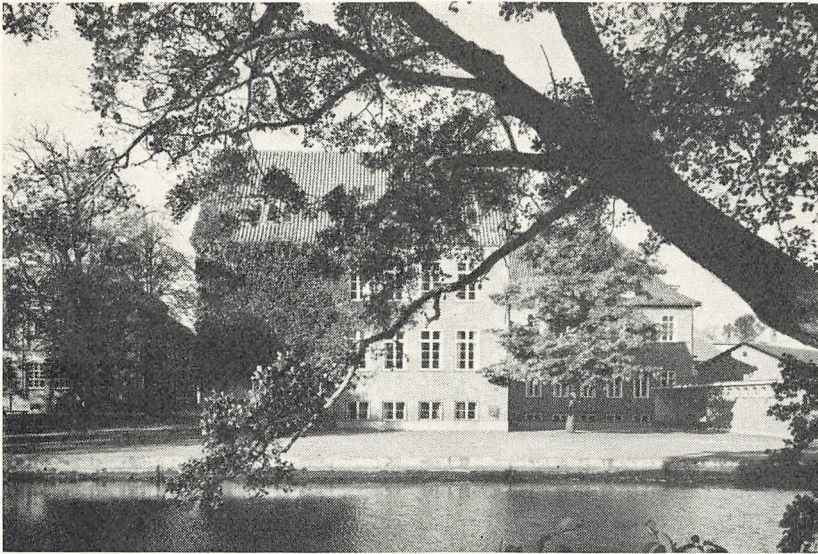
Statsseminariets øvelsesskole og udviklingen af skoleforholdene i Tønder

I tiden fra genforeningen i 1920 til åbningen af Tønder danske kommuneskole efter sommerferien 1946 indtog Tønder Statsseminariums Øvelsesskole en særstilling blandt samtlige danske skoler, idet den ejedes og dreves af undervisningsministeriet som øvelsesskole for statsseminariet, men samtidig efter overenskomst mellem Tønder købstad og undervisningsministeriet virkede som den danske folkeskole i Tønder. Den var således den eneste statsdrevne folkeskole i landet.

I maj 1945 frembød skoleforholdene i Tønder et broget skue. Stats skolens bygninger havde været beslaglagt siden november 1943, men ved fuld udnyttelse af seminariets bygninger og restauration „Schweizerhalle“, der ved undervisningsministeriets mellemkomst blev lejet og indrettet til skolebrug under navnet „Riberhusskolen“, lykkedes det med ca. 20 0/0's nedskæring at holde den danske undervisning igang. Værre blev det, da tyskerne i marts 1945 også lagde beslag på seminariets bygninger. Undervisningen måtte nu foregå på mange forskellige steder i byen og med stærkt nedskåret timetal. Den tyske kommuneskoles bygninger i Richtsensgade og „Alexandrineskolen“ i Nørregade var ligeledes med undtagelse af et par lokaler beslaglagt „til andet formål“, og den tyske undervisning var ebbet helt ud ved kapitulationen.

Ved undervisningsministeriets cirkulære af 25. juni indstilledes al tysk undervisning i Nordslesvig, indtil et gennemsyn af de benyttede læse- og lærebøger havde fundet sted, og 17. juli nedsattes en kommission, som fik til opgave at stille forslag til den fremtidige ordning af styrelses- og undervisningsforholdene for skolevæsenet i de sønderjyske landsdele, herunder særlig om adgang for det tyske mindretal

Statseminariets øvelsesskole.

til oprettelse af skoler og skoleafdelinger med tysksproget undervisning for mindretallets børn og unge. Skolevæsenets fremtidige udvikling lå således hen i det uvisse, men allerede et par dage efter 5. maj begyndte hjem, hvis børn hidtil havde søgt den tyske kommuneskole, at henvende sig til øvelsesskolen med anmodning om at få deres børn overflyttet til denne. Øvelsesskolen stillede sig velvilligt over for disse anmodninger, men ønskede at høre ministeriet, inden endelig beslutning blev truffet. Ministeriet var af den opfattelse, at øvelsesskolen måtte stille sig imødekomende over for ønsker fra forældre til de tidligere tyskunderviste børn, da øvelsesskolen jo var folkeskolen i Tønder, og som sådan måtte modtage de børn, der ikke på anden måde fik tilfredsstillende undervisning. Dog udtalte ministeriet i senere skrivelse til seminariet, under henvisning til at undervisningspligten for de i de tysksprogede skoler hidtil underviste børn midlertidig var ophævet, at man måtte være berettiget til, „i alt fald hvor optagelsen nu vil virke forstyrrende ind på den igangværende undervisning eller kræve oprettelse af ny klasser, at henvise børnene til at melde sig ved næste skoleårs begyndelse.“ Optagelsen af tidligere

tyskunderviste børn var imidlertid af et sådant omfang — alene i tiden fra 17. maj 1945 til 18. januar 1946 93 børn —, at flere klasser måtte deles, ligesom der dels af sproglige grunde, dels fordi mange af de optagne børn på grund af lang tids manglende undervisning var en del tilbage, måtte gives en ret udstrakt holdundervisning i dansk og regning.

Imidlertid var stadig ca. 150 af byens børn i undervisningspligtig alder uden undervisning, indtil der fra 21. januar 1946 i henhold til den midlertidige lov om undervisning af de børn, der hidtil havde været undervist i de tysksprogede skoler, oprettedes „særklasser“ under ledelse af daværende viceskoleinspektør S. C. Brejl. Der skulle i disse klasser undervises i dansk, historie og geografi på dansk og af danske lærere, medens den øvrige undervisning kunne foregå på tysk, hvis der kunne findes egnede lærere dertil. I det store og hele blev det dog øvelsesskolens lærere, som måtte gennemføre undervisningen i disse klasser. Den midlertidige lov var oprindeligt fastsat til at udløbe 31. marts 1946, idet man regnede med inden den tid at have fået truffet endelige bestemmelser for den fremtidige ordning af skoleforholdene, men da dette viste sig umuligt at gennemføre, forlængedes loven til 1. november, en bestemmelse der affødte adskillig uro rundt om. I Tønder besluttede således skolekommissionen at standse undervisningen af de tyske særklasser fra sommerferiens begyndelse, uanset lovens forlængelse. Dette foranledigede en henvendelse fra skolenævnet til undervisningsministeriet, hvori skolenævnet anmodede ministeriet om, at øvelsesskolens fag- og timeplan for det ny skoleår måtte fastholdes og udarbejdes på grundlag af det nuværende børnetal „uden fare for, at hele skolens undervisning skal ødelægges ved en pludselig tilgang af børn, til hvilke der ikke kan skaffes plads, og hvis skolestandpunkt ikke svarer til børnenes i skolen.“ I øvrigt ønskede skolenævnet ikke at komme ind på problemet om, hvorvidt staten ville påtage sig at indrette øvelsesskolen således, at den kunne give plads til samtlige børn i Tønder købstad, eller det ville blive overladt kommunen at skaffe kommuneskole til en del af børnene. Hermed var spørgsmålet om en dansk kommuneskole i Tønder rejst. Ved indmeldelsen til skoleåret 1946/47 meldte sig så mange børn, at det ville blive nødvendigt at oprette fire første-klasser, og hertil kom så de ca. 140 børn i særklasserne som en uberegnelig faktor, hvis skæbne stadig var uafgjort, selvom man måtte regne med, at hovedparten af dem ville overgå til dansk skole. Under alle omstændigheder

var de ydre rammer for øvelsesskolen sprængt, og øvelsesskolen anmodede derfor undervisningsministeriet om snarest belejligt at ville tage stilling til de spørgsmål, der rejste sig i forbindelse hermed. Ministeriets svar gik ud på, at man måtte mene, at forudsætningerne for den overenskomst, hvorefter staten forpligtede sig til at påtage sig undervisningen af alle børn, der ønskede dansk undervisning, helt var ændrede ved den tyske kommunale skoles lukning, og at øvelsesskolen kun kunne være forpligtet til at modtage det antal børn, der „kan rummes inden for de i 1940 (da overenskomsten blev indgået) opførte bygninger.“ Med hensyn til den fremtidige ordning af skoleforholdene i Tønder ville ministeriet i en nærmere fremtid indkalde til en forhandling. Samtidig udbad man sig et forslag til undervisning i det ny skoleår af de børn, der var tilmeldt dansk skole, idet man gik ud fra, at de tyske særklasser ville blive opretholdt i det kommende år. Et sådant forslag blev derefter udarbejdet af øvelsesskolens leder og tilstillet skolenævnet og byrådet, idet forslaget forudsatte, at byen stillede lokaler til rådighed for de klasser, der ikke kunne rummes inden for seminariets og øvelsesskolens bygninger.

Imidlertid afholdtes på skolekommissionens foranledning et møde mellem skolekommission, skolenævn, magistrat, seminariets forstander, øvelsesskolens leder og lederen af de kommunale særklasser til drøftelse af de efterhånden noget spegede forhold. Skolekommissionen mente ikke, man skulle vente, til forhandlingerne mellem staten og byen var bragt til ende. Under mundtlig forhandling med ministeriet havde man fået det indtryk, at sagen var simplere end formodet, idet Tønder by *havde* en kommuneskole. Skolekommissionen kunne derfor tænke sig, at man samlede de børn, øvelsesskolen ikke havde plads til, plus de børn fra særklasserne, der ønskedes i dansk skole. Magistraten henviste til sit tilbud om at stille lokaler til rådighed til de overskydende klasser og mente principielt, at kommunen kun havde pligt over for børnene i særklasserne, så længe disse eksisterede som særklasser. Efter skolekommissionens anmodning udarbejdede øvelsesskolens leder derefter sammen med lederen af særklasserne et forslag til en midlertidig ordning af skolegangen for de børn, der indtil nu gik i de kommunale særklasser, såfremt disse særklasser skulle blive ophævet fra sommerferien. Byrådet tiltrådte i sit møde den 28. juni dette forslag, men så dog helst, at der trods de vanskeligheder, det ville forvolde, straks fra det ny skoleårs begyndelse gennemførtes en regional deling af samtlige skolebørn. Samtidig udtalte byrådet, at

man anså det for påkrævet, at der så omgående som muligt optoges forhandlinger mellem undervisningsministeriet og Tønder byråd vedrørende den fremtidige skoleordning.

Disse forhandlinger fandt sted i ministeriet den 5. juli. Kommunen fik tilsagn om fritagelse for sine forpligtelser med hensyn til ydelse af ventepenge til de lærere ved de tidligere tysksprogede skoler, der har måttet afskediges ved disse skolars nedlæggelse. Til gengæld erklærede byen sig villig til at drive en dansk kommuneskole i Tønder, mens øvelsesskolen forpligtedes til at modtage ialt indtil 450 børn, således at henvisningen af børn til skolerne skete efter en „regionalt“ gennemført deling af byens skolepligtige børn.

Hermed var grundlaget for Tønder danske kommuneskole lagt, og fra 1. august 1946 var den en kendsgerning med daværende viceinspektør S. C. Brejl som konstitueret leder. De børn, der i forvejen gik i øvelsesskolen samt de nytilmeldte og de børn fra særklasserne, der ønskedes i dansk skole — langt det største antal — fordeltes mellem kommuneskolen og øvelsesskolen, således at kommuneskolen begyndte med i alt 9 klasser fra 1.—6. skoleår, medens børnene fra 7. og 8. skoleår alle forblev i øvelsesskolen for ikke at bryde sammenhængen i deres skolegang.

Den endelige afgrænsning mellem øvelsesskolen og kommuneskolen stadfæstedes i løbet af 1947 i en overenskomst mellem undervisningsministeriet og Tønder købstad. Ifølge denne skal øvelsesskolen hvert år optage 2 første-klasser på indtil ca. 30 børn, idet klassekvotienten i de to skoler så vidt muligt skal være ens. Desuden henlægges undervisningen af svagtbegavede børn fra hele byen til øvelsesskolen. I øvrigt er byen delt i to skoledistrikter, hvis grænser dog ikke kan være helt skarpe, men fordelingen af de indskrevne børn foretages hvert år af skolekommissionen.

Som et andet særtræk ved øvelsesskolen bør 8. klasse nævnes. Siden 1921 har der været knyttet 8. klasse til øvelsesskolen, vist noget ret enestående, som da også har sin særlige forudsætning og historie. Hensigten med denne 8. klasse var at give unge, der havde gået i tysk skole før genforeningen, tilbud om et års skolegang for derigennem dels at give dem reelle kundskaber i dansk, dels at bringe dem i forbindelse med dansk kulturliv, sådan som det udfolder sig gennem den danske skole; altså et stykke „genforeningsarbejde“, som blev modtaget med tak og tilslutning. Oprindelig lå alderen på eleverne omkring 15—17 år, og allerede i den første 8. klasse var der enkelte

»Nattergalen« på øvelsesskolen. Dekorationer og dragter fremstillet af børnene i samarbejde med lærere.

elever fra tysksindede hjem, som herigennem ønskede at lade de unge få et indtryk af dansk skoleliv, et træk som i nogen grad har holdt sig gennem årene. Efterhånden som den oprindelige hensigt „mættes“, dalede alderen til omkring 14—16 år, idet 8. klasse i stigende grad gik over til at danne den normale afslutning på skolegangen, i en sådan grad at nu ca. 95 % af børnene fra 7. klasse fortsætter med det ottende skoleår. Men man har bevaret det særlige forhold, at der i 8. klasse stadig optages børn fra omegnskommunerne. I skoleplanen er det stadfæstet, at elever fra oplandets kommuner kan optages, for så vidt der ikke i disse findes en kommunal fortsættelsesklasse efter bestemmelserne i folkeskoleloven, og for så vidt disse elever har opnået syv fulde skoleår. Antallet af udenbys elever er vokset stærkt, således at ca. halvdelen af eleverne i de to 8. klasser i en årrække har været fra oplandet. Eleverne fra byen og fra oplandet blandes i de to klasser, et forhold der til en vis grad kan frembyde undervisningsmæssige vanskeligheder, men som tilfører livet i 8. klasserne en friskhed og et samarbejde mellem „bybørn“ og „landbørn“, som er af stor værdi.

Under indtryk af debatten om skolens struktur og de forsøg, der enkelte steder iværksættes vedrørende en ændring heraf, udarbejdede

øvelsesskolens lærerråd i løbet af året 1950 i nøje samarbejde med skolenævnet en forsøgsplan, der gik ud på at lade de to daværende 5. klasser rykke samlet op i 6. klasse uden at dele dem mellem eksamensmellemskolen og den eksamensfri mellemskole og så undervise dem sammen i indtil fire år, men lægge undervisningen således til rette, at de børn, der ønskede det, og som havde evner til det, efter fire års forløb kunne aflægge mellemskoleeksamen, medens der for de øvrige børn skulle tilrettelægges en videregående undervisning, der tog sigte på deres overgang til det praktiske erhvervsliv. Klasserne ville på denne måde ved gennemgangen af det alment dannende stof komme til at udgøre en helhed, medens der ved de mere fagligt betonedede områder af stoffet ville blive tale om en liniedeling med til dels valgfri fag. Forslaget fik så stor tilslutning blandt forældrene til børnene i de to 5. klasser, at man fandt det forsvarligt at gå videre med planerne, som derefter indsendtes til undervisningsministeriet. Efter en grundig behandling af sagen svarede ministeriet, at man havde set på det fremsatte forslag og de deri indeholdte tanker med megen interesse, men at man dog måtte nære overvejende betænkelighed ved at godkende planen, idet man bl. a. lagde vægt på, at skolen som øvelsesskole hidtil havde været indrettet som en almindelig folkeskole uden eksamensafdeling.

Som den foranstående skildring af skoleforholdene i Tønder i årene 1945—47 viser, førte udviklingen til, at Tønder nu har to danske folkeskoler, der fungerer som distriktsskoler for hver sit distrikt, for såvidt angår den eksamensfri folkeskole: grundskole + eksamensfri mellemskole.

De børn, der ønskes i eksamensmellemskolen og realklassen, er derimod henvist til at søge enten statsskolens eller kommuneskolens eksamensmellemskole. Byrådet har to gange — i 1948 og 1953 — andraget undervisningsministeriet om, at der måtte blive oprettet en eksamensmellemskole ved øvelsesskolen, idet man fandt, at kommunens pligt til at opretholde en eksamensmellemskole måtte være fyldestgjort med en énsportet eksamensmellemskolerække. Såfremt det måtte vise sig nødvendigt at oprette yderligere en mellemskolerække, ville man finde det rimeligt, at dette skete for statens regning. Ministeriet fandt imidlertid ikke tilstrækkelig anledning for staten til oprettelse af yderligere mellemskoleklasser i Tønder udover de ved statsskolen eksisterende og så sig derfor, i hvert fald for tiden, ikke i stand til at imødekomme det ansøgte.

I de snart 37 år, der er forløbet, siden statsseminariets øvelsesskole blev dansk folkeskole, er der sket ændringer såvel i skoleforholdene for Danmark som helhed som for Tønders vedkommende, men øvelsesskolen har stadig sine to opgaver: at være dansk folkeskole for en del af Tønder bys børn og at være øvelsesskole for vordende lærere, en opgave der i ca. 200 år har været knyttet til skolen i Tønder.

Erling Brahm.

Tønder kommuneskole

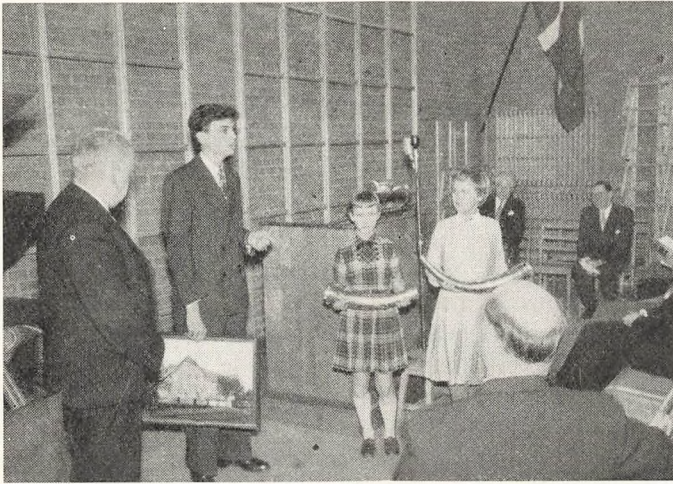
Elleve år er nu gået, siden Tønder kommuneskole blev oprettet i august 1946.

Det kan da være nærliggende at gøre regnebrættet op for den tid, der er gået, trække linierne op for den udvikling og opbygning, der har fundet sted, og samtidig antyde konturerne for de opgaver, der endnu ikke er løst.

I Nordslesvigs skolehistorie siden genforeningen er vor skole en sildeføding. Mens de andre sønderjyske købstæder allerede i 1920 stod over for gennemførelsen af en række skoleopgaver, blev her i Tønder den danske folkeskole overtaget af staten og fra første færd drevet som øvelsesskole for statsseminariet. Det var både økonomisk og pædagogisk en god løsning for byen. — Og da her samtidig blev oprettet et statsgymnasium — i lighed med, hvad der var tilfældet i de andre tre købstæder, — blev også spørgsmålet mellem- og real-skole løst på en smertefri måde for Tønder by, der så kun skulle tage sig af den tysksprogede kommuneskole med tilhørende mellemskole.

Med byens udvikling og børnetallets vækst blev man dog inden for skolemyndighederne efterhånden klar over, at den dag måtte komme, da det ville blive nødvendigt at oprette også en dansk kommunal skoleafdeling. Allerede i 30-erne begyndte man derfor at overveje betimeligheden af at bygge en skole i byens vestlige udkant.

Under krigen var børnetallet i stadig vækst, og i 1945 var rammerne sprængt. Nedlæggelsen af de tyske kommuneskoler øgede yderligere presset, og i sommerferien 1946 blev så oprettelsen af en dansk kommuneskole bestemt. Byen blev delt i to skoledistrikter, viceskoleinspektør Brejl blev konstitueret som leder, — og 26. august startede skolen med lokaler i Alexandrineskolen, den tidligere tyske mellemskole i Nørregade. De øvrige, ældre skolebygninger i Richt-

Fra indvielsen af den ny kommuneskole: Eleverne overrækker gaver.

sengade blev snart efter solgt til biblioteket og håndværkerforeningen. — Her er nu indrettet et smukt centralbibliotek i den ene bygning og en tidssvarende teknisk skole i den anden, rummelig nok til også at kunne anvendes som centralskole for oplandets lærlingeuddannelse. — Tilføjes kan, at gymnastiksalen siden er blevet afstået til den apostolske menighed, der har indrettet den til menighedssal.

Men kommuneskolens anbringelse i Nørregade var kun tænkt som en midlertidig ordning. Man var klar over, at rammerne snart ville blive for trange, og til gennemførelsen af skolelovens krav var der heller ikke udenomsplads, — ligesom det da heller ikke måtte anses for heldigt, at begge folkeskoler kom til at ligge for tæt op ad hinanden. Nok så fremsynet ville det være at bygge en skole i Strucksallé-kvarteret. — Dette blev da også udgangen af overvejelserne. Skolen i Nørregade blev solgt til justitsministeriet, og arkitektarbejdet til den ny skole blev overdraget Århus-arkitekterne C. F. Møller & Gjerrild.

I mens var kommuneskolen kommet i gang. Efteråret 1946 blev der valgt skolenavn til både seminariets øvelsesskole og til kommuneskolen. En række embeder blev opløst ledige, og 6. januar 1947 kunne den første faste lærerstab bydes velkommen ved en lille festlighed

på selve skolen. Det var her i starten en lykke for skolen, at de fleste af disse embeder var blevet besat med erfarne lærere, der var kendt med sønderjyske forhold og alle havde års erfaring bag sig i skolens tjeneste. Det gav skolen en rolig og besindig start. Hr. Brejl var i mellemtiden blevet udnævnt til amtsskolekonsulent for Tønder amt, og skoleinspektørembedet blev derefter til 1. febr. 1947 besat med den nuværende leder.

Men først efter et par besværlige vintermåneder, der begyndte med kuldeferie i februar og fortsatte med, at de to folkeskoler på gr. af brændselssituationen måtte dele lokaler i skolen i Nørregade, kunne den ny kommuneskole begynde med normal timeplan og fuldt timetal til maj. — Og da så efterhånden også de fleste af lærerne fik lejlighedsspørgsmålet løst, — ikke lige godt ganske vist, — lykkedes det lærerne at finde sig til rette under de nye arbejdsforhold som et lærerkollegium. Ved den første skoleafslutning i juni havde skolearbejdet fundet sin arbejdsnorm i en hverdag.

I 1948 blev skolen udbygget med en eksamensmellemklasse. Selve optagelsesprøven blev tilrettelagt i nært samarbejde med statskolens lærerkollegium, der fra første færd kom os i møde med megen hjælpsomhed.

Og så gled da skolearbejdet ind i en jævnere arbejdsrytme. Det ene skoleår føjede sig ind i det andet med skoleafslutninger i juni og modtagelse af nye elever i august, — og lærernes antal voksede med elevtallet. De store årgange begyndte at melde sig, og der blev også snart brug for en dobbeltsporet mellemklasse.

En mærkedag blev det, da vi i 1953 kunne dimittere det første hold realister, der siden er blevet fulgt af et hold hver år, i 1956 blev det til to, — og samme år kunne vi tage afsked med den første 8.-klasse siden 1949.

Men lokalerne var efterhånden overfyldt i den gamle skole i Nørregade, og da byggeriet af den ny skole trak i langdrag, måtte vi i 1952 også tage lokalerne i teknisk skole i brug. Dermed begyndte en træl og besværlig tid. Fra første færd havde vi været henvist til at vandre om i Richtsengade til gymnastik, men nu blev skoledagen for eleverne en stadig vandring fra den ene skole til den anden gennem alleen, og for lærerne blev det en anstrengende og ofte forstemmende tid som løbedegne.

Også lærermangelen satte sit præg på arbejdet med idelige omlægninger af skemaet, mens en skiftende strøm af vikarer måtte hjælpe

Tønder kommuneskole.

os gennem en labyrint af daglige problemer. Der blev herved lagt ekstra byrder på den faste lærerstab, og der er al grund til i dag at bringe denne faste stab en oprigtig tak, fordi den trofast holdt ud, mens arbejdsforholdene var mest besværlige.

Derfor er det også lykkedes at fæstne rammerne og skabe traditioner, der har holdt og kunnet føres videre i den ny skole.

Undervisningsplanen blev udarbejdet i efteråret 1947, hvorimod skoleplanen flere gange har måtte føres á jour.

Kontakten med forældrekrædsen, der gennem årene trofast har sluttet op om skolen, hver gang der kaldtes, har ligeledes fundet sin form. Hvert år i november og til årsafslutningen i juni inviteres forældrene til forældredag, — og mange er de, der nu hvert år møder op for at høre på børnene og tale med lærerne. — Også forældre-aftenerne, der de første år blev holdt på Missionshotellet, har vundet god tilslutning. De holdes som regel omkring 1. dec., og på dagsordenen står altid emner, der må formodes at interessere en forældrekræds.

»De 24 timer« på kommuneskolen.

Til skolefesterne om foråret har der altid været fuldt hus, og har børnene moret sig — både tilskuere og aktører —, så har lærerne kunnet glæde sig over også ad den vej at lære forældrekrædsen nærmere at kende og skabe kontakter, der har været af betydning for undervisningen. Disse fester har derfor været lyspunkter i det daglige arbejde.

Skoleudflugter, skolerejser, idrætsstævner og lejrskoleophold har virket i samme retning. Opholdet på den nordiske lejrskole ved Hilerød hører nu til de årlige begivenheder, som eleverne altid ser hen til med stor forventning.

Sommeren 1952 var så skolebyggeriet omsider kommet i gang, men uheldigvis faldt det sammen med meget andet nødvendigt byggeri her i byen, og forsinkelser kunne derfor ikke undgås. Til tider kneb det ligefrem med at holde arbejdet i gang. Men 6. januar 1955 kunne skolen dog endelig tages i brug efter en smuk indvielsesfest, hvortil byen havde inviteret en række gæster: skolemyndigheder, arkitekter, ingeniører, håndværkere og lærere m. v., ligesom ministeriet var repræsenteret ved undervisningsminister Bomholt og departementschef Michelsen. — Det blev en stilfuld og enkel fest, — i alle måder en

værdig og harmonisk optakt til arbejdet under de nye, smukke forhold. Og gode ønsker — i mange tilfælde understreget med smukke gaver — blev udtalt for skolens fremtid.

Aftenen efter var byen vært ved en stor forældrefest, hvortil der mødte så mange, at begge gymnastiksale var overfyldt. Skolen blev forevist, og borgmesteren gjorde rede for skolebyggeriet. Aftenens hovedtaler — formanden for sammenslutningen af skolekommissioner, borgmester Dupont fra Skanderborg, talte — meget á propos — om aktuelle skoleproblemer.

Vi arbejder nu på 3. år under de nye forhold. Alle skolens lokaler er taget i brug, — sanglokalet og geografilokalet f. t. endda inddraget som normalklasser, — og i vintermånederne er skolen optaget hver dag til langt ud på aftenen af handelsskole, aftenskolekursus, ungdomsskole, samariterkursus, håndgerningskursus, tegnekursus, sangforeninger o. s. v., — samtidig med at gymnastiksalene er belagt til bristepunktet. Tilføjes kan, at der siden er blevet bygget et hus til pedellen, — et smukt hus, der føjer sig harmonisk ind i helheden. For skoleinspektøren blev boligproblemet løst ved køb af en villa i skolens nærhed.

Ved et tilbageblik over de 10 år, der er gået, må vi lærere erkende, at de nuværende gode arbejdsforhold har været de første års genvordigheder værd.

Pædagogisk har det været en berigelse — for mange en fornyelse — at være med i opbygningen af en kommunal købstadskole i Tønder, — for det må vel altid for en lærerstab være forlenet med en vis charme at få tildelt en opgave som den, vi har fået betroet her i byen.

Med et elevtal, der er nået op på de 700, og arbejde til en lærerstab på 30 lærere, har skolen nået en størrelse og afrunding på linie med en købstadskole af gennemsnittet. Målet må da være — også m. h. til kvalitet og effektivitet — at holde trit hermed. Lærermangelen er dog stadig følelig, og savnet af visse lokaler som læsestue, sløjdlokaler og i særdeleshed lokaler til skolekøkkenundervisningen føles hårdt, — ligesom også ønsket om en festsal vel må synes rimeligt, når henses til, hvad en kommunal skole i dag bruges til. Først da vil vor skole kunne siges at være nået ind på linie med moderne fuldt udbyggede købstadskoler, som de bygges flest i dag.

Johannes Petersen.

Det skolepsykologiske arbejde

Det er skolens mål at give alle børnene mulighed for at udnytte deres evner fuldtud og give dem en skolegang, der kan udvikle dem til at blive harmoniske mennesker.

Men en del af børnene har nedsat intelligens, nogle har sansedefekter, andre er psykisk hæmmede eller har fået en dårlig start ved at begynde for tidligt i skolen og har derved ikke fået det fulde udbytte af undervisningen.

Skolemodenhedsprøver:

Da man har erfaring for, at et barn, der ikke er nået så langt i sin udvikling, at det kan honorere skolens krav, ofte får en dårlig skolestart, og at den kan præge hele barnets skolegang, er der siden 1952 blevet afholdt skolemodenhedsprøver til vejledning for forældre og lærere. I maj 1955 og 1956 er Uppsalaprøven blevet anvendt.

Den er tænkt som en vejledning for forældrene, der efter at have fået prøvens udfald og iagttagernes indtryk at vide, selv afgør, hvorvidt barnet skal begynde sin skolegang på det tidspunkt eller vente til næste skoleår. Lærerne får også gennem prøvens resultat en del kendskab til de begyndere, som vil have brug for særlig hjælp i de første skolemåned. Skolerne har haft et godt samarbejde med børnehaverne, der beredvilligt har givet deres indtryk af børnene.

Til skoleåret 1955/56 indmeldtes 25 ikke undervisningspligtige børn til skolegang i Tønder kommune. Af disse mødte 20 til prøven. 7 elevers indmeldelse blev taget tilbage.

I 1956/57 indmeldtes 18 ikke undervisningspligtige børn, 17 af disse mødte til skolemodenhedsprøven. Den store deltagelse kan tyde på, at forældrene er interesserede i at få den vejledning, som prøven kan give. 11 indmeldelser blev taget tilbage.

Særklasser:

Folkeskoleloven af 1937 bestemmer, at alle de børn, der er svagt-begavede, læsesvage, talelidende, svagthørende eller svagtseende skal have en særlig tilrettelagt undervisning.

I henhold til denne lov startede statsseminariets øvelsesskole — efter at lovforslaget var nærmere begrundet i et cirkulære af 26. juni 1943 — i april 1944 med at give de elever, der ikke kunne følge den almindelige undervisning, 5 ugentlige timer i dansk og regning. Børnene blev taget ud af deres klasser og blev undervist individuelt i små hold. Dette arbejde var med til at forberede oprettelsen af de særklasser, som loven foreskrev skulle oprettes i de kommuner, hvor der fandtes mindst 20 børn, der burde overføres til hjælpeskole. Efter overenskomst med Tønder kommune blev der i august 1948 oprettet to særklasser ved øvelsesskolen med elever fra den nyoprettede kommuneskole og fra øvelsesskolen. I den ene klasse samledes 2.+3. årgang, i den anden 4.+5. årgang. Fra skoleåret 1949 oprettedes en tredje klasse med børn fra 6. skoleår, og i august 1954 viste der sig at være behov for en fjerde særklasse.

Særklassernes elevantal var 41 i 1954/55 og 42 i 1955/56, d. v. s. ca. 4% af det samlede elevantal. De lærere, der underviser i disse klasser, har som regel en særlig uddannelse til dette specielle arbejde, som tilrettelægges efter børnenes evner og anlæg. I det store og hele har arbejdet været præget af aktivitet og arbejdsglæde.

Fra 1. oktober 1954 er undertegnede ansat som konsulent for særundervisningen i Tønder by og viceinspektør ved øvelsesskolen og har dermed fået ledelsen af særklasserne og det skolepsykologiske arbejde ved kommune- og øvelsesskolen.

Alle børnene i førsteklaserne intelligensprøves i løbet af 1. eller 2. klasse, hvorefter klasselæreren indstiller til særklasse, læsehold eller externatskole.

Taleundervisning:

Talelidende elever får tidligst muligt rettet deres talefejl. Børn, der stammer, læser eller på anden måde er talelidende, behandles af talepædagog, fru V. Feilberg Jørgensen. Da der ikke i øjeblikket findes en uddannet talepædagog i de to skolers lærerstab, har Tønder kommune indvilliget i at afholde udgifterne ved behandlingen af lettere talefejl. De sværere tilfælde henvises til behandling på Statens

institut for talelidende i Århus. I året 1956 undervistes ialt 21 elever med lettere talefejl.

Læsehold:

Børn med normal begavelse, men med særlige vanskeligheder i læsning og stavning har fra 1944 fået holdundervisning i dansk på øvelsesskolen, og fra kommuneskolens oprettelse i 1946 er der blevet givet undervisning til læseretarderede i så høj grad, som det har været muligt at skaffe lærerkræfter.

I 1955/56 undervistes 73 elever på læsehold.

I 1956/57 undervistes 75 elever på læsehold; ca. 7 % af det samlede elevtal på kommune- og øvelsesskolen.

De læsesvage elever læseprøves, inden de optages på læsehold og igen, inden udskrivningen finder sted.

Externatskolen:

Da der viste sig at være et tilstrækkeligt stort antal evnesvage børn i Tønder by og amt, oprettedes der en externatskole under åndssvageforsorgen den 13. april 1955 med 10 elever. Elevtallet steg hurtigt til 25, og dermed fik skolen to klasser. Richtsengadeskolen, som den kaldes, har til huse i Teknisk skoles bygning og ledes af fru Johanne Kristensen. Skolen har fået en god modtagelse i forældre kredsen, der interesseret støtter skolens arbejde.

I kommune- og øvelsesskolens forældre kredse spores der også en voksende forståelse for, at skoleloven af 1937 indebærer et godt tilbud til de børn, der på en eller anden måde er tilbage i udvikling og ikke kan følge den almindelige undervisning, og for vore skoler er lovens gennemførelse en hjælp til at nå skolens mål: at *alle børn* skal have mulighed for at udnytte deres evner fuldtud.

Helene Moltke.

Lejrskolen

„Han lærer dem ej alene
Ud af den prentede Bog;
I Mark og blandt løvrige Grene
Han fører den muntre Pog.“

Denne strofe — i St. St. Blichers digt om Morten Børup som leder af Aarhus lærde skole for over 400 år siden — indeholder et glimt af en undervisningsform, hvis lyskilde når frem til skolen af i dag.

Ekskursioner i naturfagstimer og i timer med kulturelt, historisk og erhvervsbetonet stof, skolerejser og lejrskoler er netop undervisningsformer, der fører eleven fra bogen ud i marken, og her må marken tages i videste betydning: ud i naturen, og ud blandt mennesker med et virke, der adskiller sig fra skolens.

Gennem de sidste femogtyve år har lejrskolen udviklet sig til et fast led i mange skolers undervisning herhjemme.

Et pionerarbejde udførtes for denne skoleform o. 1930 af idrætsinspektør Braae, da han begyndte lejrskolearbejdet på Mols med seminarieelever fra Haderslev statsseminarium. En baggrund for arbejdet kan gives i følgende citat fra en beretning herom:

„At man bænker børn i en stue, mens de lærer at læse, skrive og regne, er naturligt og nødvendigt; men det er et spørgsmål, om vi ikke i skoletiden holder børnene alt for meget inden døre. Der ligger uden for skolens dør et stort og rigt materiale, som vi ikke udnytter tilstrækkeligt, men som vi kunne bruge til at sætte børnene i umiddelbar berøring med livet, dets håndgribeligheder og kendsgerninger. Uden for murene kunne de anstille iagttagelser over de naturlove, som de kun alt for ofte hører om i et klasseværelse ved den sorte tavle; og fra det nærmeste kunne de lære at se ud og efterhånden danne sig et verdensbillede.“

Sønderjylland gjorde sig i det hele taget gældende på dette område. „Det unge Grænseværn“ lagde sine lejrskolehjem fra Flensborg fjord

til Rudbøl sø over Store Jyndevad, begyndende med bygningen af „Grænsehjemmet“ ved Kollund i 1934/36, hvortil flere lærerkursus i lejrskolearbejdet blev henlagt de følgende år. I boghandelen kom snart skoledirektør Bernhard Hansens bøger: „Lejrskolemuligheder ved Flensborg Fjord“, „Marsk- og Grænselandets Lejrskole i Rudbøl“, „Lejrskolens Måleapparater“ m. m. Kursus og litteratur gav lærere mod til og mulighed for at gennemføre et så krævende arbejde med resultat.

I 1938 oprettedes et lejrskolehjem i Nordsjælland af en kreds af interesserede enkeltpersoner, foreninger og institutioner, „Den nordsjællandske Lejrskole“, som har haft umådelig betydning for sønderjyske skoler. På direkte opfordring fra „Det unge Grænseværn“'s daværende formand, lærer P. Marcussen, har „Den nordsjællandske Lejrskole“ fra første færd haft sigte på at invitere og modtage sønderjyske skoler på sine lejrskolehjem i Hillerød, i Helsingør og ved Frederiksværk, med støtte på økonomisk, praktisk og pædagogisk område, og mange sønderjyske skoler har gjort brug heraf gennem årene.

I årsberetningen fra 1955 finder man blandt dem en række skoler fra Nord- og Sydslesvig, men derudover skoler fra hele landet og fra Norge og Sverige. I alt gæstede i 1955 knap 2000 elever og o. 150 lærere „Den nordsjællandske Lejrskole“.

Når sønderjysk initiativ har fået en førsteplads her i en redegørelse for lejrskolearbejdet, skyldes det bl. a. kendskabet til det nære, men også, at idé og fremsyn om lejrskolens muligheder var til stede, og at tanken blev realiseret.

I foråret 1956 havde „Danmarks Skoleradio“ tre overordentlig instruktive udsendelser om lejrskolen, tilrettelagt af lejrskolekonsulent ved Københavns skolevæsen, P. Egede Andersen, Biologisk Samling. I første udsendelse fulgte man eleverne i deres arbejde på en mølle, et teglværk og en gård (gruppearbejde); i anden udsendelse var vi med dem i naturen, hvor hver elev havde sin selvstændige opgave ved et edderkoppespind ned langs en fyrreplantage (enkeltmandsarbejde), og i tredje udsendelse overværedes en rundbordssamtale mellem lærer og elever om lejrskoleopholdet.

Man fik et levende indtryk af, at lejrskolens motto: „Jeg undersøger selv“, kunne effektueres ved et gennempøvet, metodisk vel tilrettelagt arbejdsstof og sikkert udformede arbejdsopgaver.

Men lejrskolen har en målsætning derudover. Man ønsker at lære eleverne: at indordne sig i et fællesskab under samarbejde og gensidig respekt, at forstå og respektere de mennesker og den befolkning, de lever iblandt, og at vise hensyn og respekt over for naturen. Disse centrale formål kan bedre komme til udfoldelse under lejrskolens undervisningsformer end i et klasseværelse.

Egede Andersen sluttede udsendelserne med at sige, at lejrskolen gerne skulle være med til at udvikle eleverne til at blive voksne mennesker.

Desuden opnås rent fagligt det meget væsentlige, at eleven gennem den umiddelbare oplevelse og i selvstændig arbejdsform får lejlighed til at se en indre sammenhæng mellem geografi, naturhistorie, historie, kulturhistorie og erhvervsgeografi, hvor bogen trænges tilbage og bliver et hjælpemiddel, og mødet med virkeligheden det egentlige.

„På en måde,“ skriver Bernhard Hansen, „som den almindelige skoleform på langt nær kan komme op på siden af, har lejrskolen de allerbedste muligheder for at blive livets og naturlighedens skole, og de to skal nok hævde sig som alle tiders største pædagogik.“

Også Tønder bys skolevæsen har placeret lejrskolen på sine undervisningsplaner for de ældre elever.

Gennem mange år har Tønder statsseminariums øvelsesskole haft lejrskoleophold som fast led i sit undervisningsprogram. I væsentlig grad har opholdene ligget i hjemstavnen: på „Grænsehjemmet“ ved Kollund, på Okseøerne, i Graasten og på Rømø, som led i den hjemstavnsundervisning, undervisningsplanen foreskriver for de ældste klasser. Enkelte gange er man dog også søgt uden for hjemstavnen til Fyn og Sjælland.

Tønder kommuneskole har haft fast lejrskoleophold hvert år på „Den nordsjællandske Lejrskole“.

Stedet kan imidlertid neppe være det afgørende. Det er selve undervisningsformen, i håbet om, at skolen kan give sine elever et lejrskoleophold, der i hvert fald måtte tangere den målsætning, der ovenfor er givet udtryk for.

„Livets skole“, „at lære — at se ud og danne sig et verdensbillede“, „at føre eleverne ud til virkeligheden“ er udtryk, der er blevet anvendt i forbindelse med ordet lejrskole.

Kommer der et strejf til af, at virkeligheden kan være det poetiske i tilværelsen, kunne man være tilbage ved Morten Børups forudsæt-

ning for et „moderne“ skolearbejde, belyst gennem de ord, han bruger, da fogeden løfter sin svøbe mod ham:

„Jeg står just her og grunder
Og kan dog ikke forstaa
Det mægtige store Guds Under
Udi disse mindste Straa.“

Poul Larsen.

LITTERATUR:

Vor Ungdom: (1930-31) F. Braa Hansen: Lejrskolen.

Palle Berg-Sørensen: »Den nordsjællandske Lejrskole«, årsskrift 1955.

Bernhard Hansen m. fl.: »Lejrskolemuligheder ved Flensborg Fjord«, 2. ændrede udgave.

Danmarks Skoleradio, Lærerens Hæfte 4. Marts-april 1956.

P. Egede Andersen: Ven med naturen.

Skoleidrætsstævnerne

På initiativ af Dansk Gymnastiklærerforening skabtes i 1946 „Landsudvalget for Skoleidræt“ med det formål „at lede skoleidrætten ad sådanne baner, at den blev en virkelig integrerende del af skoleopdragelsen“. Sønderjyllands repræsentant i udvalget blev idrætsinspektør Braae, Haderslev, og på hans initiativ blev der rundt omkring i vor landsdel, hvor skoleidrætsstævner ikke tidligere havde været afholdt, nedsat udvalg, som gik i gang med arbejdet for at samle en kreds af skoler til et årligt idrætsstævne. Allerede i 1947 afholdtes der i Tønder amt 6 stævner, hvori der deltog 43 skoler med 1640 børn.

På hr. Braae's foranledning nedsattes i 1947 et udvalg i Tønder, som skulle søge at samle byens danske skoler til skoleidrætsstævne. Uden at forklejne nogen kan man vist roligt sige, at de, der skabte denne årlige festdag, var lærer Poul Larsen, øvelsesskolen, der blev udvalgets første formand, overl. S. Vig Lehmann, kommuneskolen, og adjunkt Wohlfart Andersen, statsskolen. Stævnet blev fra starten af lagt ind i en fast ramme, som der siden det første stævne den 15. sept. 1948 ikke er sket ændringer ved. Formålet er at samle byens skoleelever til en årlig festdag, hvor de i forskellige idrætsdiscipliner prøver kræfter med hinanden. Hensigten er ikke at fremme stjerneyndyrkelse, men at så mange som muligt får lov til at deltage.

Præsidiets består af repræsentanter for de kommunale skolemyn-
digheder, amtsskolekonsulent, skolelederne og skolelægen, mens
tilrettelæggelsen af stævnerne foretages af et snævert udvalg med
en repræsentant fra hver af de tre skoler.

Indtil stævnet i 1956 deltog kommuneskolen, seminariet, statsko-
len og øvelsesskolen fuldtud; men da seminariet og gymnasiet i for-
vejen også deltager i disse skoleformers landsdelsstævner, har det
været vanskeligt også at ofre tid til skoleidrætsstævnet. Seminariet
og gymnasiet har derfor opgivet deres deltagelse, så at skoleidræts-
stævnet nu omfatter kommuneskolen og øvelsesskolen samt stats-
skolens mellemskole- og realklasser.

Det er et særdeles festligt og broget syn, når de tre skolars børn
(ca. 12—1300) marcherer ind på sportspladsen; klassevis og 4 og 4
myldrer det frem, de allermindste måber af overraskelse over, at der
er så mange, at de kan nå pladsen rundt, og at *de* er med i det hele.
Efter flaghejsningen plejer et af præsidiets medlemmer at åbne stæv-
net, og på slaget 9,30 lyder fløjterne samtidig rundt på de 7 baner
som tegn til de trippende drenge og piger, at nu begynder det alvorli-
ge opgør, som de gennem et stykke tid har set hen til, og som de i
gymnastiktimerne forud har trænet ihærdigt til. — Det vil føre for
vidt her at bringe en statistik over deltagelse og resultater; det skal
blot nævnes, at pigerne spiller langbold, drengene fodbold og hånd-
bold, medens de mindre klasser spiller rundbold, og de allermindste
leger en times tid. Samtidig afvikles en række øvelser i atletik. Så
vidt muligt deltager en elev kun ét sted. Stævnet er hidtil sluttet med
en fodboldkamp mellem seminariet og gymnasiet; men i 1956 af-
løstes denne afslutning af en kamp mellem et elevhold og et lærer-
hold — det blev til en ordentlig lektion for drengene.

Som nævnt er resultater og placeringer ikke det afgørende set fra
lærerside; men derfor må man naturligvis ikke vente, at børnene ikke
skulle skæve til resultatet af deres præstation, og at de glæder sig, når
de sejrer — det gør vi gymnastiklærere også — hvad vist må siges
at være såre menneskeligt. Meget mere afgørende betydning har det,
hvordan pigen eller drengen forlader banen, hvad enten det nu er som
sejrherr eller som taber.

Selv om det er en gammel sandhed, så har det stadig gyldighed:
„Tab og vind med samme sind.“ Hvis vi med vore skoleidrætsstævner
kan nå dette mål, er skoleidrætten blevet en „integrerende del af sko-
leopdragelsen.“

Kiilerich-Hansen.

»Kronprinsesse Ingrids Feriehem«

Da krigsudbruddet kom i 1940 stod det bestyrelsen for „Kronprinsesse Ingrids Feriehem“ klart, at hjemmet i Vejrs ikke kunne benyttes foreløbig. Men den initiativrige formand fhv. folketingsmand I. P. Nielsen kunne ikke tænke sig at skuffe de sønderjyske børn, og han fik det ordnet sådan, at man denne sommer kunne benytte Gentoftes kommunelærerforenings bygning i Dynt.

Her modtog tønderbørnene den første gæstfrihed fra vor nuværende dronning, daværende kronprinsesse Ingrid, og den kreds, der stod bag Hendes Majestæts arbejde for sønderjyske børns ferieophold. Disse 14 dage blev en oplevelse på trods af lige så mange dages regnvejr.

Bestyrelsen var imidlertid klar over, at løsningen ikke var holdbar, og i foråret 1941 begyndte man opførelsen af »Kronprinsesse Ingrids Feriehem Bøgebjerg“ ved Bøgebjerg strand på Hindsholm.

I løbet af 52 dage byggedes det hyggeligste og smukkeste hjem, man kunne ønske som ramme om vore børns fremtidige ferieophold. Dronningen var til stede ved indvielsen, og børn fra øvelsesskolen havde den ære og glæde at være med som hjemmets første gæster. Det var et stort øjeblik for alle, da Dannebrog første gang gik til top på den høje flagstang uden for hjemmet.

Det er imidlertid ikke alene bygningerne, der er ideelle. Børnene nyder også egnen der omkring.

Hver dag, når vejret tillader det, bliver der badet ved stranden, der hører til, og i skoven foregår mange spændende og fantasifulde lege, ligesom sportspladsen flittigt bliver brugt til boldspil og leg.

En stor dag er det, når børnene bliver budt op at se Bøgebjerggård og bliver vist rundt i de store bygninger af feriehemmets gode ven inspektør Hansen. Rundgangen slutter gerne i gårdens store have, og

hvis der så bliver givet fri adgang til kirsebær- og æbletræer, er det ikke sært, at børnene jubler.

En anden dag går turen til Ladbyskibet. Her vises et minde fra fortiden, som bedre end bøger og lærere kan fortælle om vore forfædres bedrifter.

Det er også tradition, at børnene besøger Odense en dag. Da er det naturligvis H. C. Andersens hus, de ser, „sejler op ad åen“ og slutter i zoologisk have som bankdirektør Jacobsens gæster.

I nærheden af feriehuset ligger den store jættestue Mårhøj. Der er det interessant at kravle rundt med lommelygte i hånden, se på de store sten og drøfte, hvordan man har fået dem anbragt netop på denne måde.

Gennem alt dette får børnene kendskab til en hel ny egn af vort land på en måde, så de kommer til at holde af det. De oplever også, at det ikke alene er de mennesker, der står bag feriehusets økonomi, de har grund til at være taknemmelige, men også egnens befolkning, der på så mange måder viser dem venlighed og interesse.

Sidst, men ikke mindst skal nævnes, at feriehuset altid har haft ledere, der holder af børn, og som har gjort det til et virkeligt hjem for dem i ferien.

Ved indvielsen sagde I. P. Nielsen: „Jeg ønsker, at dette feriehus må blive et nyttigt og brugbart led i den danske skoles gerning, hvor vi vil være med til at bygge op et grundlag for vort folks fremtid.“

For dette ønskes opfyldelse arbejdes der, og både hjem og skoler i Tønder er taknemmelige derfor.

Kirsten Horsbøl.

Skolelægens virksomhed

I maj 1926 stadfæstedes den første instruks for skolelægens arbejde på den danske folkeskole i Tønder, seminariets øvelsesskole. Ifølge denne skulle skolelægen undersøge de nyoptagne børn kort efter skoleårets begyndelse og desuden alle børn, kort forinden de gik ud af skolen. Iøvrigt skulle skolelægen ved hyppige besøg i klasserne skaffe sig viden, om der var andre børn, der trængte til undersøgelse eller behandling. Årlig vejning og måling skete ved skolens foranstaltning.

Denne skolelægeordning fortsattes indtil april 1948, da der ved lov indførtes samme skolelægeordning gældende for hele landet. Efter den skal alle børn måles, vejes og undersøges een gang årligt, og skolelægen skal ved hyppige besøg på skolerne yderligere undersøge de børn, han selv noterer op ved den „store undersøgelse“ eller som henvises til ham af lærerne. Det har hidtil været således, at den egentlige undersøgelse blev afholdt i november-december hvert år, de øvrige måneder har skolelægen haft een eller to konsultationer månedlig på de to skoler. I dette skoleår er man begyndt på en anden ordning. Fra efteråret kommer skolelægen een gang ugentlig på skolerne, om lørdagen på øvelsesskolen, om mandagen på kommuneskolen. På de dage foretages den store undersøgelse og samtidig tilses de børn, der er blevet opnoteret til senere undersøgelse, — og lærerne kan henviser børn, der er et eller andet i vejen med, til skolelægen. Ved denne ordning skulle undersøgelserne virke mindre forstyrrende for skolen, og kontakten mellem skole og læge skulle blive bedre.

Skolelægen bliver ofte spurgt om det noget svævende begreb „sundhedstilstanden“ blandt byens børn. Hertil kan vel siges, at med hensyn til smitsomme børnesygdomme er det her som andre steder, at sygdommene kommer i epidemier, som man ikke har større mulighed for at begrænse. Spørgsmålet er også, om man skal være særlig interesseret i at begrænse dem. Efter at difterien — som følge af difterivaccinationen og kun så længe den bliver foretaget hos i hvert fald største parten af børnene — er så godt som ophørt, har vi gode muligheder for at behandle de resterende børnesygdomme eller deres følgesygdomme. Børnelammelsen er jo et kapitel for sig, — der er vel nu begrundet håb om, at den kan begrænses stærkt eller, som difterien, helt udryddes. Der er derfor næppe nogen grund til at være altfor streng med overholdelse af de gamle regler for, hvor længe syge børn eller deres søskende skal holdes borte fra skolen ved børnesygdomme.

Hvad ellers sundhedstilstanden angår, er skolebørnene i Tønder prægede af, at byen er en middelstandsby med et stort islæt af tjene-mænd, — og uden mange fattige hjem. Det er ikke ofte, man møder børn prægede af meget ringe ernæring eller påklædning, — utøj findes naturligvis, men kun i ringe grad. Og overdreven brug af børn til arbejde finder kun sjældent sted. Derimod møder man stadig med mellemrum børn, hvis helbred har taget skade af mørke og fugtige boliger, børn, der næsten til stadighed er plagede af kataralske syg-

domme som svælgpolypper og bronchiter. At det er boligen, der er skyld i sygdommene, har vi flere gange fået bevis på, når barnet fra en mørk og fugtig bolig i den indre by er flyttet ud i en af de gode, nye boliger, der er bygget i de sidste år.

Iøvrigt kan sundhedstilstanden som eksempel belyses ved følgende tal: I 1931 gik der 125 børn i de to yngste årgange (på øvelsesskolen). Af dem reagerede 50 tuberkulin-positivt, og hos 42 af de 50 fandtes tegn på scrofulose (tuberkuløs kirtelbetændelse).

I 1957 var der 211 børn i samme klasser på øvelsesskole og kommuneskole, hvoraf 2 reagerede spontant positiv (d. v. s. uden at være calmette-vaccinerede). Af de øvrige var 191 calmettevaccinerede. Der har i flere år ikke været scrofuløse børn på nogen af skolerne.

Calmettevaccinationen foretages hos alle negativt reagerende børn i 1. skoleår, hvis forældrene ikke sætter sig imod det, og det sker kun undtagelsesvis. Blot har man de sidste to år været lidt tilbageholdende med den for ikke at komme i vejen for poliovaccinationen. Gennemlysning på tuberkulosestation sker kun systematisk hos de børn, der reagerer positivt uden at have fået calmettevaccination. Kun i afgangsklasserne bliver alle gennemlyste. For iøvrigt at reducere muligheden for tuberkuløs smitte i skolen til et minimum, skal alt skolepersonale — lærere og rengøringspersonale — gennemlyses een gang årlig.

For at skolelægens undersøgelse af børnene skal få den størst mulige betydning, er et samarbejde mellem både skole og skolelæge og mellem forældre og skolelæge, henholdsvis skolesundhedsplejerske, nødvendigt. Ved den gamle ordning var det sidste samarbejde kun i ringe grad sat i system; efter at den nye skolelægelov blev gennemført, er det blevet langt bedre. Særlig i de mindste klasser har forældrene fulgt skolelægens arbejde med interesse.

Skolebørnenes sundhedstilstand kan ikke nævnes, uden at også *skolebespisningen* omtales. Den tog sin begyndelse i november 1942, da der dannedes en forening til bespisning af børnene i den danske folkeskole i Tønder. Denne forening danner stadig det formelle grundlag for bespisningen, men den største del af udgiften afholdes ved direkte tilskud fra kommunen. Børneantallet var det første år gennemsnitlig 130 daglig, i de senere år har det været 175—180 (der deltager nu børn fra alle byens skoler). Der bespises i vintermånederne, fra først i november til først i april, ialt 100—120 dage årlig.

Maden består her i byen af en ret varm mad, og ikke som de fleste steder af den såkaldte Oslo-frokost. Børnene kan hver dag få mælk til maden, hvis der ikke serveres mælkemad, fra nytår ligeledes en levertranpille. Skolebespisningen foregår i et lokale stillet til rådighed af byen — uden tilknytning til nogen skole. Maden må derfor indtages efter skoletid, sådan at det første hold kommer kl. 12, det næste kl. 13 og det sidste kl. 14, det vil sige på den tid, hvor de fleste ville have fået middagsmad hjemme.

Udgifterne hertil var i det første år (1942) 47 øre pr. portion, i det sidste regnskabsår (1955—56) 99 øre, deraf 65 øre til madvarerne. For ca. 20.000 kr. årlig kan kommunen således servere over 20.000 portioner god, sund og rigelig middagsmad til de skolebørn, der af en eller anden grund trænger til et ekstra tilskud til hjemmets kost.

E. Dabl.

Skoletandplejen i Tønder

Skoletandplejen i Tønder, der efterhånden omfatter elever fra samtlige byens skoler, er et ret gammelt og indarbejdet gode blandt de mange, der gives børnene ved siden af den egentlige undervisning. I det daglige adskiller den sig ikke på væsentlige punkter fra skoletandpleje, således som den foregår andre steder i landet. Børnene tages til eftersyn og behandling så vidt muligt to gange om året. Behandlingen foregår i skoletiden og omfatter alle former for konserverende barnetandpleje. Fra den dag, eleven går ind i første klasse, til den hvor han forlader den eksamensfri mellemskoles eller eksamensmellemskolens ældste klasse er der sørget for hans tandpleje, og forældrene har ingen problemer på det område. Det er — som alle andre steder — frivilligt, om eleverne vil gøre brug af skoletandplejen. Den eneste betingelse — ligeledes som andre steder — er, at barnet tilmeldes i første klasse og fortsætter regelmæssigt sammen med sin klasse. 98 pct. af de børn, der er berettiget dertil, deltager i tandplejen, hvilket vel må tages som udtryk for, at denne social-hygieniske foranstaltning er populær, i hvert fald blandt forældrene. Der er for øjeblikket på klinikken indskrevet ca. 1100 børn.

Behandlingsstedet er et kliniklokale på Seminariets øvelsesskole. Selve klinikken ejes af staten, men driften er et fællesforetagende mellem stat og kommune. Et sådant forhold kendes ikke andre ste-

der, og da det har sin forklaring i grænsebyens specielle skoleproblemer, er en ganske kort redegørelse for skoletandplejens udvikling fra begyndelsen til i dag måske af interesse.

Som baggrund må man erindre sig skoleforholdene i Tønder før sidste verdenskrig. Der fandtes dengang ikke nogen dansk kommuneskole i byen. Kommuneskolen var tysksproget, medens Seminariets øvelsesskole, der drives af staten, tjente som dansk folkeskole. Engang i 30'erne indførtes ved den tyske kommuneskole en ordning, hvorefter eleverne fik et årligt eftersyn hos en af byens tandlæger. Resultatet af undersøgelsen blev meddelt hjemmet, der herefter kunne sende barnet til tandlæge på egen bekostning. I sig selv en meget beskeden ydelse, og slet ikke nogen form for skoletandpleje, men alligevel blev det den lille tue, der fik skred i læsset. Der gik nemlig kun kort tid, før en af forældrene til et barn på øvelsesskolen gjorde opmærksom på, at der her var en forskelsbehandling på børn fra tysk-sindede og dansksindede hjem, og han rejste overfor staten kravet om tandpleje også for øvelsesskolens elever.

Denne sikkert intrigante impuls resulterede i, at der i 1939 indførtes en virkelig tandplejeordning ved øvelsesskolen. Som skoletandlæge ansattes nu afdøde tandlæge frk. Marie Nydam. Behandlingen foregik på hendes private klinik mod et honorar, der betaltes af staten. Der skete ikke nogen ændring ved den tysksprogede kommuneskole, som var staten uvedkommende. Der var stadig en forskelsbehandling på børnene, men nu til gunst for dem, der kom fra de danske hjem. Således forblev det indtil 1945.

I 1941 solgte frk. Nydam sin praksis til tandlægerne Sigrid og Karl Verner Jensen, der ved overtagelsen fik ansættelse som skoletandlæger for øvelsesskolen.

Under krigen opstod tanken om at indrette et lokale til skoletandlægen på selve skolen, så eleverne kunne hentes til behandling i klasserne. Da der kun gik ca. 350 børn på skolen, blev det beløb, staten stillede til rådighed, ikke tilstrækkeligt til et komplet tandlægeudstyr. Man fandt dog, at der alligevel var mange fordele ved at indrette sig, så godt som midlerne strakte. Behandlinger, der ikke kunne ske på skoletandklinikken p. gr. af manglende udstyr, henlagdes som hidtil til skoletandlægens private klinik. I januar 1943 stod klinikken færdig til brug.

Med krigens afslutning ændredes skoleforholdene i Tønder fuldstændigt. Den tysksprogede kommuneskole lukkedes, og byen beslut-

tede at bygge en ny moderne dansk kommuneskole. Der indrettedes skole i midlertidige lokaler, indtil byggeriet var fuldført. I forbindelse med bygning af ny skole kom skoletandplejen naturligt med ind i overvejelserne, og byrådet vedtog at indføre kommunal skoletandpleje, der skulle finde sted i lokaler på den nye kommuneskole. I den almindelige efterkrigsoptimisme regnede man med, at den sag kunne løses på få år, og søgte derfor en foreløbig tandplejeordning for de børn, der senere skulle rykke ind på den nye skole. Byen ansatte S. og K. V. Jensen som skoletandlæger, og ved velvilje fra statens side og i forståelse med skoletandlægerne bestemtes det, at alle byens skolebørn skulle behandles på øvelsesskolen, indtil man havde noget bedre.

Så strandede det hele på materialesituationen. Kommuneskolen måtte bygges i to afdelinger. I den fløj, der ikke kom med i første omgang, lå skoletandklinikken. Af den grund har den midlertidige tandplejeordning kunnet fejre *sin* 10-årsdag noget før kommuneskolen. Den lille klinik, der kun består af et enkelt lokale, og som var bestemt for 350 børn, modtager nu godt 1100 fra flg. skoler: Seminariets Øvelsesskole, Tønder Statsskole, Kommuneskolen, Den tysksprogede Privatskole og Externatskolen. Rammerne er alt for snævre for denne tilvækst og de implicerede parter klare over, at der atter må en ændring til. Den anden afdeling af det kommunale skolebyggeri lader vente på sig.

Mens disse linier skrives, arbejdes der på at finde en passende løsning.

Tønder i februar 1957.

K. V. Jensen.

P.s. Da resultatet af det nævnte arbejde på en bedre løsning foreligger ved udsendelsen af dette skrift, kan det her kort meddeles, at Tønder by i foråret lod opføre og indrette en tandlægeklinik på Kongevejen. Placeringen er central for skolerne. Klinikken blev taget i brug efter sommerferien og skal fremtidig betjene elever fra samtlige skoler på nær Statsseminariets Øvelsesskole, der fortsætter med egen skoletandklinik.

Den nye skoletandklinik er fuldt moderne indrettet, og pladsforholdene er virkelig gode.

Tønder i september 1957
K. V. J.

Lærerpersonalet ved seminariets øvelsesskole

Navn	Stilling	Fødselsdato	Ans. i Tønder	Andre oplysninger
Ahring, Dorthé	stats. øv. li.	19. 2. 1930	1. 11. 1955	
Ahring, Herm.	stats. øv. læ.	27. 1. 1926	1. 11. 1955	
Andersen, N. P.	stats. øv. læ.	22. 5. 1902	1. 9. 1938	1. 8. 1946 Køge kom. skolevæsen
Bak, Jens	stats. øv. læ.	23. 3. 1914	1. 1. 1947	1. 5. 1954 Stadsskoleinsp. i Sundby-Hvorup
Boisen, Boe	stats. øv. læ.	21. 2. 1914	1. 8. 1937	1. 5. 1955 seminarilærer
Brahm, Erling	skoleinsp.	22. 5. 1902	1. 8. 1941	
Brejll, S. C.	viceinspektør	28. 10. 1893	1. 8. 1925	1. 1. 1947 amtsskolekon-sulent for Tønder amt
Christiansen, K. E.	stats. øv. læ.	7. 6. 1895	1. 9. 1940	17. 11. 1952 død
Emborg, Astrid	timelæreri.	29. 6. 1892	1. 9. 1920	31. 7. 1957 fratrådt
Eskildsen, Carsten	stats. øv. læ.	4. 5. 1916	1. 4. 1943	
Frederiksen, Vilh. M.	stats. øv. læ.	7. 7. 1891	1. 2. 1928	31. 7. 1957 afsked med pension
Helkiær, Otto	viceinspektør	3. 2. 1892	1. 8. 1921	1. 7. 1947 viceinspektør
Henriksen, Hans	stats. øv. læ.	6. 9. 1925	1. 11. 1953	
Jensen, Anna	stats. øv. li.	3. 3. 1905	1. 8. 1937	1. 8. 1946 Duborgskolen, Flensborg
Jensen, Nina	timelæreri.	20. 8. 1922	1. 10. 1947	1. 9. 1950 Haslev kom-muneskole
Kristensen, K. Horsbøl	stats. øv. li.	3. 5. 1906	1. 4. 1930	
Langkilde, Arne	stats. øv. læ.	9. 6. 1918	1. 11. 1944	1. 11. 1956 seminarilærer
Larsen, Erik	stats. øv. læ.	25. 1. 1908	1. 5. 1949	
Larsen, Poul	stats. øv. læ.	2. 3. 1911	1. 12. 1935	
Matthiesen, Cathrine	stats. øv. li.	25. 10. 1920	1. 2. 1950	
Matthiesen, Lisbeth	stats. øv. li.	2. 10. 1908	1. 11. 1944	
Moltke, Helene	stats. øv. li.	11. 2. 1906	1. 9. 1929	1. 10. 1954 særkonsulent, viceinspektør
Møller, Gottfred	stats. øv. læ.	6. 6. 1913	1. 2. 1952	
Nissen, Margr.	stats. øv. li.	21. 1. 1914	1. 11. 1940	
Petersen, Amdi	stats. øv. læ.	29. 1. 1910	1. 1. 1935	1. 3. 1947 skoleinspektør i Ringe
Schøtt, Else	timelæreri.	7. 2. 1926	1. 9. 1952	1. 8. 1953 Haslev-Frerslev
Steffensen, Bodil	stats. øv. li.	25. 8. 1925	1. 7. 1956	
Steffensen, Emma	stats. øv. li.	20. 9. 1919	1. 8. 1946	
Steinmeier, Ellen	timelæreri.	8. 11. 1896	1. 8. 1925	31. 7. 1951 fratrådt
Sørensen, Esther Marie	stats. øv. li.	25. 11. 1915	1. 2. 1941	13. 10. 1945 død
Thiim, N. J.	stats. øv. læ.	9. 3. 1904	1. 8. 1930	
Tygesen, Erik	stats. øv. læ.	1. 4. 1909	1. 6. 1943	1. 8. 1951 skoleinspektør Ny Holsted, Herlufsholm
Thomsen, Else	stats. øv. li.	18. 3. 1925	1. 1. 1955	
Thomsen, Niels	stats. øv. læ.	6. 4. 1926	1. 1. 1955	
Aalykke, Else	timelæreri.	9. 5. 1912	1. 10. 1951	
Aalykke, L. Em.	stats. øv. læ.	11. 4. 1907	1. 9. 1947	

Lærerpersonalet ved Tønder kommuneskole pr. 1. juni 1957

Lærerne	Data	Ansættelse i byen
Christensen, Carl H., aspirant	30. 9. 31	1. 1. 56
Christiansen, Antoni, fast vikar	14. 5. 07	
Christiansen, Werner, viceinspektør ...	10. 1. 05	1. 1. 47
Diedrichsen, Ejnar, lærer	26. 8. 21	1. 1. 57
Eskildsen, Dorthe, overlærer	1. 2. 20	1. 1. 47
Eskildsen, Hans, overlærer	19. 12. 05	1. 10. 48
Hove, Robert, aspirant	3. 6. 29	1. 1. 57
Jensen, Kathrine, vikar	30. 8. 13	
Karotki, Samuel, årsvikar	30. 6. 31	
Kiilerich-Hansen, Carl, lærer	8. 1. 25	1. 8. 51
Knudsen, Olav, lærer	21. 12. 28	1. 8. 53
Kristensen, Kirsten, lærerinde	2. 10. 18	1. 8. 54
Kristensen, Kristian, overlærer	10. 5. 03	1. 1. 47
Lehmann, Søren Vig, overlærer	4. 9. 13	1. 1. 47
Lange, Erik Krebs, lærer	18. 5. 12	1. 11. 52
Lytsen, Kirstine, overlærer	16. 3. 90	1. 1. 47
Madsen, Gudrun, lærerinde	28. 11. 29	1. 8. 53
Müller, Poul, lærer	23. 2. 22	1. 12. 54
Nielsen, Vagn Aage, lærer	17. 3. 31	1. 1. 57
Oudrup, Vagn, overlærer	11. 10. 17	1. 8. 47
Petersen, Kæthe Dall, fast vikar	27. 9. 08	
Petersen, Johannes, skoleinspektør ...	29. 8. 08	1. 2. 47
Schmidt, Kirstine, lærerinde	12. 12. 21	1. 11. 53
Søndergård-Hansen, Anna, lærerinde ...	30. 1. 20	1. 4. 53
Søndergård-Hansen, Erling, lærer	25. 11. 25	1. 4. 53
Thygesen, Kristian, overlærer	8. 10. 17	1. 1. 47
<i>Forflytninger:</i>		
Rolfsager, Carl, viceskoleinspektør ...	17. 8. 07	1. 1. 47
(pr. 1. 1. 53 skoleinspektør i Gråsten)		
Andersen, Aage, lærer	28. 6. 07	1. 1. 52
(pr. 1. 7. 53 skoleinspektør i Nysted)		
Andersen, Inger, lærerinde	26. 7. 09	1. 1. 52
(pr. 1. 9. lærerinde i Nysted)		
Nissen, Inger, lærerinde	1. 11. 25	1. 8. 47
(pr. 1. 7. 53 lærerinde i Odense)		
Thy, Henry, lærer	14. 10. 22	1. 8. 51
(pr. 1. 7. 55 lærer i Fredericia)		
Schmidt, Svend Arne, lærer	29. 7. 26	1. 9. 51
(pr. 1. 1. 57 førstelærer i Rutsker nrdr. skole)		

Tilføjelser pr. 1. august 1957:

Lorenzen, Magnus, aspirant	8. 12. 30	1. 8. 57
Larsen, Kaj Elkjær, aspirant	15. 12. 32	1. 8. 57
Hansen, Helga, lærerinde	20. 12. 30	1. 8. 57
Iversen, Meta, lærerinde	25. 9. 23	1. 8. 57
Kilian, Bent, aspirant	17. 2. 34	1. 9. 57

Overlærer frk. Kirstine Lytsen har pr. 1. aug. 1957 taget sin afsked,
lærerinde frk. Gudrun Madsen er pr. 1. juli 1957 forflyttet til Harbøre.

Realeksamen

Den kommunale eksamensmellemskoleafdeling, der blev oprettet i 1948,
dimitterede første gang til realeksamen i 1953.

Realeksamen 1953.

Andresen, Antoni (købmand, Jejsing)
Brejl, Knud Lyt (amtsskolekonsulent, Tønder)
Christiansen, Carl Christian (købmand, Tønder)
Christiansen, Irmgard (landmand, Tønder)
Christiansen, Annelise (kommunalarbejder, Tønder)
Gram, Ulla (tømrer, Tønder)
Hehr, Helga (murer, Emmerske)
Holtz, Hans Uwe (købmand, Tønder)
Jakobsen, Aase (frisørmester, Tønder)
Klüver, Doris (købmand, Tønder)
Lange, Rita (bogholder, Tønder)
Lund, Gertrud (pakkemester, Tønder)
Nielsen, Margrete (landmand, Møgeltønder)
Nielsen, Rita (overassistent, Tønder)
Schmidt, Ella (bagermester, Tønder)
Schmidt, Ellen (renseriejer, Tønder)
Schmidt, Erik (brugsforeningsuddeler, Tønder)
Schmidt, Henny (bagermester, Tønder)
Schulz, Friedel (chauffør, Tønder)
Skrumsager, Asbjørn Kloppenborg (depotbestyrer, Tønder)
i alt 20 elever

Realeksamen 1954

Bock, Marie (landmand, Abild)
Bruhn, Ilse (automobilforhandler, Tønder)
Grønlund, Bent (installatør, Tønder)
Hansen, Andreas (mekaniker, Tønder)

Hansen, Christen Mathisen (forpagter, Hestholm, Tønder)
Hattesen, Inken (bankfuldmægtig, Tønder)
Jensen, Ebbe (ingeniør, Tønder)
Jensen, John (overpostbud, Tønder)
Johnsen, Gerda (kontorassistent, Tønder)
Kristensen, Finn (overlærer, Tønder)
Lorenzen, Gunnar (købmand, Jejsing)
Meier, Bent (installatør, Tønder)
Nielsen, Anna Kathrine (postbud, Tønder)
Nielsen, Esther (arbejdsmand, Tønder)
Petersen, Uwe (pens. togfører, Tønder)
Schlüter, Edith (frugthandler, Tønder)
Selmer, Elfriede (trælasthanler, Tønder)
Sylvestersen, Jørgen (overassistent, Tønder)
Sønnichsen, Børge (mejerist, Jejsing)
Sørensen, Jens (bygmester, Tønder)
Thiel, Søren (remisearbejder, Tønder)
Wendorff, Helmuth (bankassistent, Tønder)
i alt 22 elever

Realeksamen 1955

Andersen, Grete (maskinarbejder, Højer)
Caspersen, Karen (dommerfuldmægtig, Tønder)
Christiansen, Bente (assurandør, Tønder)
Damm, Tage (førstelærer, Burkal)
Hansen, Finn Varming (amtsbogholder, Tønder)
Jensen, Erik (sekretær, Tønder)
Langmaack, Tilli (ovnsætter, Tønder)
Lorenzen, Holger (købmand, Jejsing)
Mathiesen, Oline (forpagter, Abild)
Michelsen, Kirsten (enkefrue, Tønder)
Michelsen, Niels Peter (vognmand, Tønder)
Mortensen, Hans (fiskehandler, Tønder)
Petersen, Christel (købmand, Tønder)
Schmidt, Holger (landmand, Abild)
Skov, Poul Erik (sygekassebestyrer, Tønder)
Wollesen, Gert Uwe (malermester, Jejsing)
i alt 16 elever

Realeksamen 1956

r e a l. a

Carstensen, Ulla (prokurist, Tønder)
Hanner, Ib (kriminalassistent, Tønder)

Hansen, Inger Damgård (stationsarbejder, Tønder)
Høcker, Hilde (malermester, Tønder)
Jakobsen, Flemming (frisørmester, Tønder)
Jørgensen, Inge (kontorassistent, Tønder)
Klüver, Marianne (købmand, Tønder)
Lorenzen, Kjeld (købmand, Jejsing)
Lund, Christian Østergård (overpostbud, Udbjerg)
Nissen, Gerda (slagter, Tønder)
Nissen, Ole (lærerinde, Tønder)
Petersen, Lis (direktør, Tønder)
Petersen, Lis Birthe (remisearbejder, Tønder)
Rasmussen, Valdemar (konsulent, Tønder)
Ryborg, Kurt (hotelejer, Tønder)
Skodborg, Erling (arkitekt, Tønder)
Svane, Karen (vaskemester, Tønder)
Sünksen, Jørgen (grosserer, Tønder)
Sønniksen, Svend (mejerist, Jejsing)

r e a l. b

Hvelplund, Else (forretningsfører, Tønder)
Iversen, Ole Thyssen (bankfuldmægtig, Tønder)
Knudsen, Birthe (amtsbud, Tønder)
Krog, Aase (skatterådsformand, Tønder)
Lassen, Inge Marie (musiker, Tønder)
Nielsen, Helene Mathilde (overassistent, Tønder)
Nielsen, Svend (forstander, Tønder)
Nielsen, Søren (remisearbejder, Tønder)
Nomanni, Claus (arbejdsmand, Tønder)
Outzen, Henry (møbelhandler, Tønder)
Rubæk, Egon (kommunekasserer, Abild)
Scheelke, Otto (malermester, Tønder)
Silber, Kurt (gartner, Tønder)
Schrötter, Ingelise (skomagermester, Tønder)
Skov, Birthe (skrædermester, Tønder)

i alt 34 elever

Realeksamen 1957

r e a l. a

Andreas Christiansen (arbejdsmand, Solderup)
Karin Christiansen (chauffør, Tønder)
Annkatrin Ecks (bygmester, Tønder)
Ute Finsen (enkefrue, Tønder)
Margit Gerlach (gravemester, Tønder)

Arne Varming Hansen (amtsbogholder, Tønder)
Jørn Johannsen (murer, Hjerpsted)
Cornelius Michelsen (trælasthandler, Tønder)
Karin Muus (købmand, Tønder)
Christa Petersen (enkefrue, Tønder)
Peter Laurids Pedersen (assurandør, Tønder)
Ralf Petersen (gårdejer, Tønder)
Holger Rasmussen (enkefrue, Tønder)
Mogens Schmidt (installatør, Tønder)
Carl Gustav Schneider (tømrermester, Tønder)
Birgit Størner (postbud, Tønder)
Birthe Tranberg (overtoldassistent, Tønder)

r e a l. b

Helga Andersen (tømrermester, Tønder)
Gerda Boisen (seminarielærer, Tønder)
Bent Bertramsen (trælasthandler, Tønder)
Gudrun Bork (arbejdsmand, Tønder)
Karl Eskildsen (overlærer, Tønder)
Jens Chr. Krebs Lange (lærer, Tønder)
Jens Erik Lehmann (overlærer, Tønder)
Tove Lorenzen (gartner, Rørkjær)
Erna Mathiesen (forpagter, Abild)
Carl Heinz Michelsen (enkefrue, Engholm)
Kirsten Outzen (møbelhandler, Tønder)
Inger Lehmann Poulsen (murer, Tønder)
Inge Selmer (købmand, Tønder)
Yrsa Thiel (remisearbejder, Tønder)
Carla Tranekjær (bagermester, Jejsing)
i alt 32 elever